

Investigating the role of perceived social support and quality of student-teacher relationships in academic involvement of physical education students

Hossein Taghavi*: Faculty member, Department of Educational Sciences, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Morteza Javidpour: PhD student in Educational Management, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Salim Kazemi: PhD student in Educational Management, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Azim Omidvar: PhD student in Educational Management, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Abstract: Perceived social support and the quality of student-teacher relationships are among the most important factors of success in higher education. The present study investigated the role of perceived social support and the quality of student-teacher relationships in academic involvement of physical education students. This study was a descriptive study, and its statistical population included all physical education students studying at Mohaghegh Ardabili University in the first semester of the academic year 2020. A total of 170 of these students were randomly selected by stratified sampling and were requested to answer the questionnaires of academic engagement, perceived social support, and the quality of student-teacher relationships. Data were analyzed using Pearson correlation coefficient and multiple regression tests. The results showed that academic engagement has a positive significant relationship with: total score of perceived social support ($r = 0.35$; $p < 0.001$), family components ($r = 0.32$; $p < 0.001$), friends ($r = 0.17$; $p < 0.05$), support of others ($r = 0.32$; $p < 0.001$), and the quality of student-teacher relations ($r = 0.63$; $p < 0.001$). The results of regression analysis showed that predictive variables predict about 43 percent of the variance of academic engagement. Based on our findings, educational system planners and education practitioners are recommended to hold hands-on educational workshops in universities to teach ways of creating a suitable educational environment and promoting supportive behaviors in student-teacher relationships.

Keywords: Academic engagement, Perceived social support, Quality of student-teacher relationships, Students.

*Corresponding author: Faculty member, Department of Educational Sciences, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Email: Taghavi@ums.ac.ir

مقدمه

در سال‌های اخیر متخصصان تعلیم و تربیت و روانشناسان تربیتی، پژوهش‌های قابل توجهی را در زمینه‌ی عملکرد تحصیلی دانشجویان و متغیرهای مرتبط با آن‌ها انجام داده‌اند که در میان آن‌ها راهبردهای یادگیری از ابزارهای مهم جهت توانا ساختن دانشجویان در دستیابی به اهداف آموزشی تلقی می‌شوند (کاکي زاده 1396) یکی از مفاهیمی که در سال‌های اخیر توسط پژوهشگران مورد چالش واقع شد، مفهوم درگیری تحصیلی است (سماوی و همکاران 1395) نظریه درگیری تحصیلی توسط Astin در سال 1984 گسترش پیدا کرد (آستین 1999). درگیری تحصیلی سازه‌ای است که برای اولین بار برای درک و تبیین و افت شکست تحصیلی مطرح گردید و به عنوان پایه و اساسی برای تلاش‌های اصلاح‌گرایانه در حوزه تعلیم و تربیت مدنظر قرار گرفت که عامل بسیار مهمی در رسیدن به تجربه یادگیری است که موفقیت تحصیلی دانشجویان را به شکل غیرمستقیم تضمین می‌نماید (فردرکیس و همکاران 2004 و پیترانن و همکاران 2014). درگیری تحصیلی نوعی سرمایه‌گذاری روان‌شناختی و تلاش مستقیم برای یادگیری، فهمیدن و تسلط در دانش، مهارت‌ها و هنرهایی است که در واقع فعالیت‌های تحصیلی برای ارتقای آن‌ها صورت می‌گیرد (اسکینر و همکاران 2014) به عبارت دیگر درگیری تحصیلی کیفیت تلاشی است که فراگیران صرف فعالیت‌های هدفمند آموزشی می‌کنند تا به صورت مستقیم به نتایج مطلوب‌تر دست یابند. لذا، افزایش درگیری تحصیلی فراگیران می‌تواند کارآمدی نظام آموزشی را افزایش دهد. به طور کلی مفهوم درگیری تحصیلی بر نقش خودآگاهی در مطالعه، طراحی عقاید فراشناختی و خود نظم دهی تأکید می‌کند (گروسیا 2018). همچنین باید در نظر داشت که فراگیران در یادگیری درگیر نمی‌شوند بلکه آن‌ها در تکالیف، فعالیت‌ها و تجاربی درگیر می‌شوند که منجر به یادگیری می‌شود. از این رو کار اصلی نظام تربیتی که فراگیران را تشویق کند

تا منابع درونی خود (انرژی، وقت و توجه) را به روی تکالیف و فعالیت‌های درسی سرمایه‌گذاری کنند (ذبیحی حصاری 1392).

از طرفی دیگر از مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر پیشرفت تحصیلی و کاهش درگیری تحصیلی، کاهش خطر پریشانی روانشناختی، افت تحصیلی و انصراف دانشجویان، حمایت اجتماعی ادراک شده از سوی افراد مهم در محیط‌های آموزشی از جمله اساتید می‌باشد (تینازرو و همکاران، 2020). به عقیده Sarason و همکاران (1990) حمایت اجتماعی ادراک شده مفهومی است که به ارزیابی‌های ذهنی افراد درباره روابط و رفتارهای حمایتی اشاره دارد (به نقل از تمنائی فر و همکاران 1392). حمایت اجتماعی به عنوان منابعی که توسط دیگران مخصوصاً دوستان و خانواده ایجاد می‌شود، تعریف شده و برای سلامتی فرد مفید است؛ بر اساس مدل‌های تأثیر غیرمستقیم مانند یک ضربه‌گیر عمل کرده و می‌تواند از فرد در برابر فشارها حمایت کند (سهرابی و همکاران 1397) حمایت اجتماعی به صورت «دریافتی» و «ادراک شده» مفهوم‌سازی می‌شود. حمایت اجتماعی دریافتی، اعمالی را در بر می‌گیرد که به وسیله اعضای شبکه اجتماعی انجام می‌شوند تا به فردی که نیاز دارد، کمک شود. آزادی ده بیدی و همکاران (1398) در پژوهشی با عنوان مدل علی درگیری تحصیلی: نقش حمایت تحصیلی و خود تنظیمی تحصیلی دانش‌آموزان، به این نتیجه دست یافتند که حمایت تحصیلی و خود تنظیمی تحصیلی اثر مستقیم و مثبت بر درگیری تحصیلی داشتند. رضایی و همکاران (1397) در پژوهشی تدوین الگوی ساختاری درگیری تحصیلی، بر پایه حمایت اجتماعی ادراک شده، با میانجی‌گری سرمایه‌های تحولی، سرمایه روان‌شناختی و بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموزان، نشان داد اثر حمایت اجتماعی ادراک شده بر درگیری تحصیلی نه به صورت مستقیم بلکه به صورت غیرمستقیم و با میانجی‌گری سرمایه‌های تحولی، سرمایه روان‌شناختی و بهزیستی روان‌شناختی است. Lam و

طور کلی می‌توان گفت برقراری ارتباط عاطفی بین استاد و دانشجو بسیار مهم و تأثیرگذار است. این رابطه اگر بر مبنای اصول صحیح برقرار شود، ماندگار، صمیمانه و ثمربخش خواهد بود. یک استاد باید با رفتار و اعمال خود بر دانشجویان تأثیر بگذارد و در عمل، آنان را با ارزش‌های انسانی و اجتماعی آشنا کند. استادان دانشگاه، جدا از مسائل شناختی و علمی بایستی در صدد مجهز کردن خویش به ایجاد روابط مطلوب و عاطفی با دانشجویان باشند؛ چرا که رعایت تعاملات عاطفی نتایج شگرفی را به دنبال خواهد داشت که موجب تحولات اساسی در نظام آموزشی خواهد شد. از جمله نتایج مفید ایجاد تعامل عاطفی می‌توان به افزایش رشد و پیشرفت تحصیلی و اخلاقی دانشجویان، حل مشکلات و تنگناهای درسی، ایجاد محیطی سالم و با نشاط در فضای کلاس، ایجاد جاذبه و علاقه و انگیزه در بین دانشجویان، از بین رفتن روابط خشک و رسمی بین استاد و دانشجو و... خواهد شود. همچنین چنانچه روابط عاطفی مثبت و خوب بین استاد و دانشجو برقرار شود، دانشجویان همیشه احساس می‌کنند در کلاس مورد پذیرش هستند و این مسئله نه تنها عاملی در موفقیت تحصیلی دانشجویان است بلکه میزان مشارکت دانشجویان در فعالیت‌های گروهی و حتی رابطه با همسالان را نیز بهبود می‌بخشد (کهنوجی 1397). عمادی (1395) در پژوهشی با عنوان تأثیر روش استاد- شاگردی مبتنی بر آموزش چند رسانه‌ای بر مقدار انگیزش و پیشرفت تحصیلی، به این نتیجه رسیدند که روش استاد- شاگردی مبتنی بر آموزش چند رسانه‌ای بر مقدار انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر دارد. صمدی (1393) در پژوهشی به پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی توسط ادراک دانش‌آموزان از سبک‌های ارتباطی معلم پرداخته است. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیری نشان داد که سبک ارتباطی «مثبت» قادر است پیشرفت و سبک ارتباط منفی «منفی» قادر است افت تحصیلی را پیش‌بینی نماید. Longobardi و همکاران (2020) در پژوهش خود گزارش دادند بین کیفیت روابط استاد

همکاران (2012) در یک پژوهشی به بررسی عوامل درون فردی و زمینه‌ای تأثیرگذار بر درگیری پرداختند، نتایج این پژوهش نشان داد که ارتباط قوی بین درگیری تحصیلی دانش‌آموزان و حمایت ادراک شده از سوی پدر و مادر، همسالان و به ویژه معلم وجود دارد. Rautanen و همکاران (2020) در مطالعات خود نشان دادند بین حمایت اجتماعی ادراک شده و درگیری تحصیلی ارتباط معناداری وجود دارد. Mishra (2020) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که حمایت اجتماعی ادراک شده با موفقیت تحصیلی و درگیری تحصیلی ارتباط مثبت و معناداری دارد.

از سویی دیگر بیشتر یادگیری‌ها و آموزش‌های کلاسی از طریق تعامل صورت می‌گیرد. تعامل در کلاس نه فقط در خدمت رسیدن به هدف‌های آموزشی است. بلکه به عنوان سازوکاری عمل می‌کند که از طریق آن استاد و دانشجو هدف‌های شخصی و اجتماعی خود را تشخیص می‌دهند (کرسلی ترجمه تیموری و همکاران 1386). تعاملات و ارتباطات دانشجویان با استادان، یکی از اصلی‌ترین عرصه‌های ارتباطات در آموزش عالی و یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های دانشگاهی محسوب می‌شود و اگر رابطه استاد دانشجو به خوبی برقرار شود، اهداف آموزشی و پژوهشی با کیفیت و سهولت بیشتری تحقق می‌یابند (بهادر و همکاران 1392). شیوه تعامل بین استاد و دانشجو، مستقیماً بر کیفیت تجارب آموزشی دانشجویان تأثیر می‌گذارد (ژائو و همکاران 2007). یک رابطه خوب، نتایج مثبتی برای آنان در بر خواهد داشت که علاقه‌مند ساختن دانشجویان به رشته و گروه آموزشی (گروهولم 1990) تکمیل به موقع دوره تحصیلی و ایجاد محیط مثبت در گروه آموزشی (لاویتس 2001) از آن جمله‌اند. از طرف دیگر، یک تعامل نامناسب عمیقاً در تصمیم دانشجویان برای ترک تحصیل دخالت دارد. عقیده بر همان است که اغلب دانشجویان این رابطه را درک و آن را به صورت مداوم به عنوان مهم‌ترین جنبه دوره تحصیلات تکمیلی خود توصیف می‌کنند. (شیربیگی و همکاران 1391) به

رعایت ملاحظات اخلاقی اهداف پژوهش به آن‌ها توضیح و به آن‌ها اطمینان داده شد که اطلاعات جمع‌آوری شده به صورت گروهی تحلیل خواهد شد. همچنین معیار ورود به پژوهش شامل مشغول به تحصیل بودن دانشجوی و تمایل دانشجویان برای شرکت در پژوهش و عدم تمایل به شرکت در پژوهش معیار خروج بود. داده‌های جمع‌آوری شده در این پژوهش با استفاده از ابزارهای آمار توصیفی چون میانگین و انحراف معیار و از آزمون‌های همبستگی پیرسون (بررسی رابطه بین متغیرهای حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی در درگیری تحصیلی) و تحلیل رگرسیون چندگانه (برای بررسی نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی در درگیری تحصیلی) به روش همزمان با استفاده از نرم‌افزار SPSS 25 تحلیل شد. گردآوری داده‌ها به روش میدانی و با ترکیب 3 پرسشنامه از نوع بسته صورت گرفت. پژوهشگر با حضور در دانشگاه و کلاس ابتدا هدف تحقیق برای آن‌ها بیان و سپس از آن‌ها درخواست شد به پرسشنامه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده، درگیری تحصیلی و کیفیت روابط استاد-شاگردی پاسخ دهند.

حمایت اجتماعی ادراک شده (MSPSS): پرسشنامه حمایت اجتماعی ادراک شده چندبعدی یک ابزار 12 گویه‌ای است که به منظور ارزیابی حمایت اجتماعی ادراک شده از سه منبع خانواده (سؤالات: 1، 2، 3، 4)، دوستان (سؤالات: 5، 6، 7، 8) و افراد مهم در زندگی (سؤالات: 9، 10، 11، 12) توسط Zimet و همکاران (1988) تهیه شده است. این پرسشنامه میزان حمایت اجتماعی ادراک شده‌ی فرد را در هر یک از سه حیطه‌ی مذکور در طیف 5 گزینه‌ای کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم می‌سنجد. روایی و پایایی این پرسشنامه توسط زیمت و همکاران در حد مطلوب گزارش شده است. رستمی و همکاران (1389) ضریب آلفای کرونباخ خرده مقیاس‌های حمایت اجتماعی را بین 0/76 تا 0/89 به دست آورده‌اند.

شاگردی و درگیری تحصیلی و انگیزش پیشرفت تحصیلی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

مرور پژوهش‌های موجود نشان می‌دهد که درگیری تحصیلی به میزان زیادی متأثر از حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی است. با توجه به مهم بودن عرصه‌های ارتباطات در آموزش عالی، شناسایی پیش‌بینی کننده‌های درگیری تحصیلی گام مهمی در جهت پیشرفت تحصیلی جامعه دانشگاهیان می‌باشد. بر همین اساس پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی در درگیری تحصیلی دانشجویان تربیت‌بدنی انجام گرفت.

روش کار

روش پژوهش مورد استفاده در این مطالعه از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی-همبستگی بود و جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان رشته تربیت بدنی دانشگاه محقق اردبیلی در سال تحصیلی 1398-1399 بودند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت تصادفی طبقه‌ای بوده است، به دلیل اینکه باید زیر گروه‌ها با همان نسبتی که در جامعه وجود دارند، در نمونه نیز وجود داشته باشند، از روش اختصاص متناسب استفاده گردید. بدین صورت که با مراجعه به مسئول آموزش دانشکده اطلاعات لازم در مورد تعداد افراد رشته تربیت بدنی (مدیریت و بیومکانیک ورزشی و فیزیولوژی ورزشی کاربردی) به تفکیک جنسیت کسب شد. سپس تعداد افراد هر رشته را متناسب با حجم جامعه تعیین کرده، به صورتی که نسبت افراد هر رشته نسبت به جامعه رعایت شود، تعدادی از دانشجویان دختر و پسر که نسبت جنسیت آنان در نمونه هر رشته متناسب با حجم جامعه هر رشته بود، به صورت تصادفی انتخاب شد. در این پژوهش نمونه آماری بر اساس جدول گرجسی و مورگان 170 نفر از دانشجویان تربیت بدنی دانشگاه محقق اردبیلی انتخاب شد.

در این پژوهش، تمام آزمودنی‌ها برای شرکت در پژوهش آزادی کامل داشته و قبل از تکمیل پرسش‌نامه جهت

کیفیت روابط استاد- شاگردی: این پرسشنامه 32 گویه‌ای توسط نوئه (1998) ساخته شده است و دانشجویان با نمره گذاری سؤالات در مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت نظر خود را در ارتباط با هر کدام از گویه‌ها مشخص می‌کنند. در مطالعه‌ای که توسط ایشان برای اعتباریابی آن بر روی 121 دانشجو (58 زن و 63 مرد) انجام شده است. قبل از انجام تحلیل، پرسشنامه‌ها غربال و 3 ماده که بیش از 52 درصد مشارکت کنندگان به آن پاسخ نمی‌دانم داده بودند، حذف و این ابزار تبدیل به مقیاسی 29 ماده‌ای گردید و روایی عاملی آن و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ تایید شد. در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه با استفاده از روش مشابه تایید و ضریب آلفای حاصل شده برابر با 0/88 به دست آمد.

یافته‌ها

تعداد 170 دانشجوی رشته تربیت بدنی دانشگاه محقق اردبیلی با میانگین سنی 21/58 و انحراف معیار 5/90 در این پژوهش شرکت داشتند.

جدول 1: ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه مورد بررسی

Table 1: Demographic characteristics of the participants

ویژگی‌های جمعیت شناختی	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	پسر	59
	دختر	111
سن	19-21	120
	22-25	43
	26-29	7
مقطع تحصیلی	کارشناسی	150
	کارشناسی ارشد	19
	دکتری	12

خطی چندگانه استفاده گردید. قبل استفاده از این آزمونها، مفروضه‌هایی که استفاده از آنها را مجاز می‌شمارند، مورد بررسی قرار گرفت. مفروضه وجود رابطه خطی بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک با توجه به نمودار پراکنش متغیرها (نشان‌گر وجود رابطه خطی بین

درگیری تحصیلی: به منظور اندازه‌گیری درگیری تحصیلی دانشجویان از پرسشنامه درگیری شناختی Schaufeli و همکاران (2006) استفاده گردید. این پرسشنامه در برگزیده 9 گویه می‌باشد. در این پرسشنامه دانشجویان با نمره‌گذاری سؤالات در مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت نظر خود را در ارتباط با هر کدام از سؤالات مشخص می‌کنند. برای بررسی روایی سازه‌ی این پرسشنامه نیز از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی استفاده شد (حاجلو 1392) همچنین، اعتبار پرسشنامه را محققان دیگری چون مونت گومری و همکاران (2003) و چاپری و همکاران (2013) با روش تحلیل عاملی تأییدی محاسبه و تأیید کردند. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ برای درگیری تحصیلی 0/79 به دست آمده است.

جهت تحلیل داده‌ها از نسخه 25 نرم‌افزار SPSS استفاده شد و به منظور ارائه آمار توصیفی از تعداد، درصد و میانگین و انحراف معیار $\pm$ و به منظور ارائه آمار تحلیلی از آزمون آماری همبستگی Pearson و تحلیل رگرسیون

از شاخص‌های تحمل (Tolerance) و عامل تورم واریانس (Variance inflation factor) (بزرگتر از 0/1)، مورد تأیید قرار گرفت بنابراین، از ضریب همبستگی pearson و رگرسیون خطی چندگانه برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

متغیرهای پیش‌بین و ملاک)، مفروضه‌ی نرمال بودن با استفاده از آزمون Kolmogorov-Smirnov ($P > 0/05$)، مفروضه‌ی استقلال باقیمانده‌ها با استفاده از آماره‌ی Durbin-Watson (قرارگیری در بازه‌ی 1/5 تا 2/5) و مفروضه‌ی نبود هم‌خطی چندگانه (Multicollinearity) بین متغیرهای مستقل با استفاده

جدول 2: میانگین و انحراف معیار و آزمون کولموگروف-اسمیرنوف نمرات آزمودنی‌ها در هریک از متغیرهای حمایت اجتماعی ادراک شده، کیفیت روابط استاد شاگردی و درگیری تحصیلی

Table 2: Mean $\pm$ standard deviation and Kolmogorov-Smirnov test of the participants' scores of perceived social support, the quality of student-teacher relations, and academic conflict

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	k-s	متغیر	میانگین	انحراف معیار	k-s
حمایت اجتماعی ادراک شده	43/91	$\pm 8/76$	0/006	توانمندی	10/12	$\pm 2/60$	0/02
خانواده	15/57	$\pm 3/12$	0/11	تعهد	9/25	$\pm 3/06$	0/14
دوستان	14/42	$\pm 3/27$	0/22	جذب	9/64	$\pm 2/55$	0/011
حمایت دیگران	13/91	$\pm 4/58$	0/10	درگیری تحصیلی	28/88	$\pm 7/42$	0/09
کیفیت روابط استاد شاگردی	91/78	$\pm 20/74$	0/09				

جدول 2 میانگین و انحراف معیار نمرات آزمودنی‌ها را در متغیرهای حمایت اجتماعی ادراک شده، کیفیت روابط استاد شاگردی و درگیری تحصیلی نشان می‌دهد.

جدول 3: ضرایب همبستگی نمرات آزمودنی‌ها در هریک از متغیرهای حمایت اجتماعی ادراک شده، کیفیت روابط استاد شاگردی و درگیری تحصیلی

Table 3: Correlation coefficients of the participants' scores in perceived social support, quality of student-teacher relationships, and academic engagement

متغیرها	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
حمایت اجتماعی ادراک شده (1)	1					
خانواده (2)	0/74**	1				
دوستان (3)	0/78**	0/56**	1			
حمایت دیگران (4)	0/82**	0/41**	0/40**	1		
کیفیت روابط استاد شاگردی (5)	0/35**	0/33**	0/17*	0/33**	1	
درگیری تحصیلی (6)	0/35**	0/32**	0/17*	0/32**	0/63**	1

نتایج جدول 3 نشان می‌دهد که درگیری تحصیلی با؛ نمره کل حمایت اجتماعی ادراک شده ($r=0/35$ ؛ $p < 0/001$)، مؤلفه‌های خانواده ($r=0/32$ ؛ $p < 0/001$)، دوستان ($r=0/17$ ؛ $p < 0/05$) و حمایت دیگران

نتایج جدول 3 نشان می‌دهد که درگیری تحصیلی با؛ نمره کل حمایت اجتماعی ادراک شده ($r=0/35$ ؛ $p < 0/001$)، مؤلفه‌های خانواده ($r=0/32$ ؛ $p < 0/001$)، دوستان ($r=0/17$ ؛ $p < 0/05$) و حمایت دیگران

جدول 4: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به روش همزمان جهت پیش‌بینی درگیری تحصیلی

Table 4: Results of simultaneous multiple regression analysis to predict academic engagement

متغیرهای پیش‌بین	R	R ²	F	Sig of F	B	SEB	β	T	Sig	آماره‌های هم خطی
مقدار ثابت	0/653	0/426	61/936	0/001	5/342	2/650	-	2/016	0/045	-
حمایت اجتماعی ادراک شده					0/298	0/098	0/184	3/050	0/003	0/940
کیفیت روابط استاد شاگردی					0/209	0/022	0/583	9/636	0/001	0/940

متغیر ملاک

درگیری تحصیلی

که استاد از نظر اجتماعی دانش‌آموزان را حمایت کند، در دانشجویان احساس راحتی و لذت ایجاد می‌شود، در واقع این معلم بیان گرمی دارد، احترام و علاقه خود را به دانشجویان نشان می‌دهد، آن‌ها را به همکاری و مشارکت با یکدیگر تشویق می‌کند، از نیازهای عاطفی و تحصیلی دانشجویان آگاه و به آن‌ها پاسخگو است و این کار را از طریق انتخاب فعالیت‌های متناسب با سن آن‌ها، تشویق دانشجویان به ابزار وجود و بیان علاقه‌مندی‌ها و دیدگاه‌هایشان انجام می‌دهد، به عبارتی برای فراگیران محیط حمایتی فراهم می‌کند.

همچنین نتایج ضریب همبستگی نشان داد که بین درگیری تحصیلی با نمره کل کیفیت روابط استاد شاگردی ($r=0/35$; $p>0/001$)، رابطه مثبت و معنی وجود دارد به این معنی که هر چقدر کیفیت روابط استادشاگردی بالاتر باشد درگیری تحصیلی هم بالاتر می‌باشد. علاوه بر این نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که کیفیت روابط استاد شاگردی با مقدار بتای 59 درصد می‌تواند درگیری تحصیلی را پیش‌بینی کند؛ که با نتایج مطالعات کهنوجی (1397)، عمادی (1395)، صمدی (1393) و Longobardi و همکاران (2020) همخوانی دارد. تحلیل این یافته‌ها نشان داد چگونگی عواطف دانش‌آموزان و ارتباط با اساتید بر درگیری تحصیلی و مشکلات رفتاری آنان در دانشگاه اثرگذار است. اساتیدی که روابط احترام‌آمیز متقابل را در کلاس درس به وجود می‌آورند، از طریق کاهش تهدید به اذیت و آزار، احساس امنیت و ارتباط را افزایش می‌دهند؛ و هم‌چنین پژوهشی نشان داد که روش استاد- شاگردی مبتنی بر آموزش چند

جدول 4 نشان می‌دهد که متغیرهای پیش‌بین حدود 0/43 درصد واریانس درگیری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. نسبت F نیز بیانگر این است که رگرسیون متغیر درگیری تحصیلی بر اساس متغیرهای حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی معنادار است. همچنین متغیر حمایت اجتماعی ادراک شده با مقدار بتای 18 درصد ($T=3/050$) و متغیر کیفیت روابط استادشاگردی با مقدار بتای 0/59 ($T=9/636$) می‌تواند به طور معناداری درگیری تحصیلی را پیش‌بینی کنند که با توجه به بتاهای به دست آمده، می‌توان گفت که کیفیت روابط استادشاگردی سهم بیشتری در پیش‌بینی درگیری تحصیلی را دارد.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی در درگیری تحصیلی دانشجویان تربیت‌بدنی انجام گرفت. نتایج ضریب همبستگی نشان داد که بین درگیری تحصیلی با نمره کل حمایت اجتماعی ادراک شده ($r=0/35$; $p>0/001$)، رابطه مثبت و معنی وجود دارد به این صورت که هر چقدر حمایت اجتماعی ادراک شده بالاتر باشد درگیری تحصیلی هم بالاتر می‌باشد. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که حمایت اجتماعی ادراک شده با مقدار بتای 18 درصد می‌تواند درگیری تحصیلی را پیش‌بینی کند؛ که با یافته‌های آزادی ده بیدیو همکاران (1398)، رضایی و همکاران (1397)، تراس (2013)، Lam و همکاران (2012)، Rautanen و همکاران (2020) و همکاران (2020) همخوانی دارد. یافته‌ها نشان می‌دهند، هنگامی

Azadi, D. F., & Fooladchang, M. (2019). Causal Model of Academic Engagement: The Role of Academic Support and Academic Self-Regulation.

Bahador, H., Faraji Armaki, A., Ghorbani, R., & Dehghani, E. (2014). Effective Factors on Communication between Teacher and Student Medical Students of Basic Sciences Level View. *Education Strategies in Medical Sciences*, 6(4), 195-200.

Cressley G. (2007). Online Learning: Teaching and Learning via the Internet. Tehran: Savalan Publishing.

Emadi, S. R., & Yekta, S. (2016). The Effect of Apprenticeship Method Based on Multimedia Instruction on the Motivation and Academic Achievement of Students in Thermal Installations Course in the Manual Skills Branch.

Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of educational research*, 74(1), 59-109.

Gerholm, T. (1990). On tacit knowledge in academia. *European Journal of Education*. 263-71.

Groccia, J. E. (2018). What is student engagement?. *New Directions for Teaching and Learning*, 2018(154), 11-20.

Kahnooji, M. (2018). The role and application of emotional interaction components in teacher-student relationships in the classroom. *Journal of Leaf Culture*, 2(2):159-66.

Kaki Zadeh, W. (2017). Predicting academic burnout through academic procrastination and exam anxiety among students of Islamic Azad University of Marvdasht. Marvdasht: Islamic Azad university.

Lam, S. F., Jimerson, S., Kikas, E., Cefai, C., Veiga, F. H., Nelson, B., ... & Farrell,

رساله‌های بر مقدار انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر دارد. به طور کلی می‌توان گفت برقراری ارتباط عاطفی بین استاد و دانشجو بسیار مهم و تأثیرگذار است. این رابطه اگر بر مبنای اصول صحیح برقرار شود، ماندگار، صمیمانه و ثمربخش خواهد بود. یک استاد باید با رفتار و اعمال خود بر دانشجویان تأثیر بگذارد و در عمل، آنان را با ارزش‌های انسانی و اجتماعی آشنا کند. استادان دانشگاه، جدا از مسائل شناختی و علمی بایستی درصدد مجهز کردن خویش به ایجاد روابط مطلوب و عاطفی با دانشجویان باشند؛ چرا که رعایت تعاملات عاطفی نتایج شگرفی را به دنبال خواهد داشت که موجب تحولات اساسی در نظام آموزشی خواهد شد.

به طور کلی نتایج پژوهش حاضر نشان داد که حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی در درگیری تحصیلی دانشجویان نقش دارد و این متغیرها عامل‌های مهمی در موفقیت و اشتیاق به تحصیل دانشجویان به شمار می‌رود. از جمله محدودیت‌های مطالعه حاضر استفاده از طرح مقطعی بود که مقطعی بودن پژوهش قادر به برقراری ارتباط علی بین متغیرها نیست و استفاده از پرسشنامه (مقیاس خودگزارش دهی) جهت جمع‌آوری اطلاعات بود که برای رفع این محدودیت‌ها در مطالعات آتی پیشنهاد می‌شود از مطالعات طولی و برای بهبود ارائه نتایج بهتر از مقیاس‌های عینی‌تر همانند مشاهده و مصاحبه استفاده گردد. بر اساس یافته‌های ما، از لحاظ کاربردی برگزاری کارگاه‌های آموزشی در دانشگاه‌ها جهت آموزش چگونگی ایجاد محیط مناسب آموزشی و بروز رفتارهای حمایت‌گرانه در روابط استاد شاگردی توسط برنامه‌ریزان نظام آموزشی و کارگزاران تعلیم و تربیت توصیه می‌گردد.

References

Astin, A. W. (1984). Student involvement: A developmental theory for higher education. *Journal of college student personnel*, 25(4), 297-308.

- Samavi, S. A., Ebrahimi, K., & Javdan, M. (2017). Relationship between academic engagements, self-efficacy and academic motivation with academic achievement among high school students in Bandar Abbas. *Biquarterly Journal of Cognitive Strategies in Learning*, 4(7), 71-92.
- Sarason, B.R., Sarason, I.G., & Pierce, G.R. Eds(1990). *Social support: An interactional view*. New York: John Wiley & Sons.
- Schaufeli, W. B., Bakker, A. B., & Salanova, M. (2006). The measurement of work engagement with a short questionnaire: A cross-national study. *Educational and psychological measurement*, 66(4), 701-716.
- Shirbagi, N., & Kaveey, S. (2012). Study of directorial role and relationship of supervisor and student from graduate students' perspectives. *New Educational Approaches*, 7(1), 1-26.
- Skinner, E., Pitzer, J., & Brule, H. (2014). The role of emotion in engagement, coping, and the development of motivational resilience. *International handbook of emotions in education*, 331-347.
- Sohrabi, F., Mamsharifi, P., Rafezi, Z., & A'azami, Y. (2019). Predicting Addiction Potential based on Mental Health, Social Support and Neuroticism and Agreeableness Personality Traits. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 6(6), 57-66.
- Tamannifar, M., Leys, H., Mansourinik, A. (2013). The Relationship Between Perceived Social Support And Self-Efficacy Amonghigh School Students.
- Tinajero, C., Martínez-López, Z., Rodríguez, M. S., & Páramo, M. F. (2020). Perceived social support as a predictor of academic success in Spanish university students. *Anales De Psicología/Annals of Psychology*, 36(1), 134-142.
- P. (2012). Do girls and boys perceive themselves as equally engaged in school? The results of an international study from 12 countries. *Journal of school psychology*, 50(1), 77-94.
- Longobardi, C., Settanni, M., Lin, S., & Fabris, M. A. (2020). Student–teacher relationship quality and prosocial behaviour: The mediating role of academic achievement and a positive attitude towards school. *British Journal of Educational Psychology*.
- Lovitts, B. E. (2002). *Leaving the ivory tower: The causes and consequences of departure from doctoral study*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Mishra, S. (2020). Social networks, social capital, social support and academic success in higher education: A systematic review with a special focus on 'underrepresented' students. *Educational Research Review*, 29, 100307.
- Personnel Noe, R. A. (1988). An investigation of the determinants of successful assigned mentoring relationships. *psychology*, 41(3), 457-479.
- Pietarinen, J., Soini, T., & Pyhältö, K. (2014). Students' emotional and cognitive engagement as the determinants of well-being and achievement in school. *International Journal of Educational Research*, 67, 40-51.
- Rautanen, P., Soini, T., Pietarinen, J., & Pyhältö, K. (2020). Primary school students' perceived social support in relation to study engagement. *European Journal of Psychology of Education*, 1-20.
- Rezaei, V. M. (2019). The Relationship between Perceived Social Support with Psychological Well-Being: The Mediator Role of Developmental Assets.
- Samadi, M. (2015). the prediction the students' academic achievements, based on their perception of the teachersrelation ship style.

- Zabihi, H., Narjes, K. (2013). The Relationship between Teacher Academic Optimism and Student Achievement Goals with Students: University of Tehran.
- Zhao, C. M., Golde, C. M., & McCormick, A. C. (2007). More than a signature: How advisor choice and advisor behaviour affect doctoral student satisfaction. *Journal of further and higher education*, 31(3), 263-281.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of personality assessment*, 52(1), 30-41.

مجله‌ی توسعه‌ی آموزش جندی‌شاپور
فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی
سال دوازدهم، شماره 3، پاییز 1400

بررسی نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی در درگیری تحصیلی دانشجویان تربیت‌بدنی

حسین تقوی*: عضو هیئت علمی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
مرتضی جاویدپور: دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
سلیم کاظمی: دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
عظیم امیدوار: دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چکیده: حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی از مهم‌ترین عوامل موفقیت در آموزش عالی به حساب می‌آید. پژوهش حاضر با هدف نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی در درگیری تحصیلی دانشجویان تربیت‌بدنی انجام گرفت. روش پژوهش مورد استفاده در این مطالعه از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی-همبستگی بود جامعه آماری آن متشکل از کلیه دانشجویان تربیت‌بدنی مشغول به تحصیل در دانشگاه محقق اردبیلی در نیمسال اول سال تحصیلی 1399-1398 بودند. تعداد 170 نفر از این افراد به شیوه نمونه‌گیری تصادفی - طبقه‌ای انتخاب شده و به صورت انفرادی به پرسش‌نامه‌های درگیری تحصیلی، حمایت اجتماعی ادراک شده و کیفیت روابط استاد شاگردی پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تحلیل شد. نتایج نشان داد که درگیری تحصیلی با؛ نمره کل حمایت اجتماعی ادراک شده ($p < 0/001$; $r = 0/35$)، مؤلفه‌های خانواده ($p < 0/001$; $r = 0/32$)، دوستان ($p < 0/05$; $r = 0/17$) و حمایت دیگران ($r = 0/32$)، کیفیت روابط استاد شاگردی ($p < 0/001$; $r = 0/63$) رابطه مثبت و معنادار دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای پیش‌بین حدود 43 درصد واریانس درگیری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. بر اساس یافته‌های ما، از لحاظ کاربردی برگزاری کارگاه‌های آموزشی در دانشگاه‌ها جهت آموزش چگونگی ایجاد محیط مناسب آموزشی و بروز رفتارهای حمایت‌گرا در روابط استاد شاگردی توسط برنامه‌ریزان نظام آموزشی و کارگزاران تعلیم و تربیت توصیه می‌گردد.

واژگان کلیدی: درگیری تحصیلی، حمایت اجتماعی ادراک شده، کیفیت روابط استاد شاگردی، دانشجویان.

***نویسنده مسؤول:** عضو هیئت علمی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

Email: Taqavi@uma.ac.ir